

בחינת בינה⁷⁵.

וזהו ענין יין "המשמח אלקים ואנשים" – שמוביא אלקות לידי גילוי לאנשים. דהיינו, על ידי הבינה שמבין ומשיג גדולת ה', תתלהב נפשו בה'. וזהו גם כן בחינת יין הגשמי, שגורם גם כן השמחה וגילוי ההעלם – "נכנס יין כו"⁷⁶.

אך ההפרש בין ניסוך היין⁹⁹ "א" שבכל השנה, לבחינת "מועדים לשמחה", ובפרט סוכות, "זמן שמחתנו", שהיה בהם גם כן ניסוך היין – הוא כמו על דרך משל: אדם כשנתפעל ושמח מאיזה דבר, אף על פי כן יכול להיות השמחה וההתפעלות אצלו בהעלם מזולתו – שיהיה תוכו רצוף חדון ושמחה ואינו גלוי לעין כל. אבל כשנתפעל ונשמח מאד מאיזה דבר, אזי נראה שמחתו לעין כל, ומרנן, ומרקד ברגל ומטפח ביד – שאינה יכול להיות בהסתר מרוב גדולת השמחה.

כך כל השנה, אף שנתפעל מאלהות אין-סוף ברוך-הוא ה"ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין", אף על פי כן הוא בהעלם אצלו, שאור השמחה מתעלם בהכלי והכלי מגבילתו;

אבל בחג הסוכות נראה שמחתו לעין כל, שהאור בוקע הכלי מחמת רוב גדולת אור השמחה וריבוי גילוי ההעלם⁷⁷. ושמחה זו היא הרעש הגדול;

כמו שמרנן ומרקד כשנשמח בגשמי, כן ויותר מכון הוא הרנון והרקוד ברוחניות, בשירות ותשבחות לפני ה', כמו שאומרים⁷⁸ "והאופנים ברעש גדול", זהו ענין ניסוך היין של כל השנה, וגם בסוכות היו מנסכים גם יין. וניסוך המים הוא היה בחג הסוכות לבר, היו מנסכים יין בספל זה ומים בספל זה, "מערבי של מים כו"⁷⁹.

וניסוך היין הוא בחינת בינה, וניסוך המים הוא בחינת חכמה, והוא גבוה מאד נעלה מניסוך היין. והענין, כי זהו בחינת כהנים ולוים:

כמו שכתוב בזהר (חלק ג', דף ל"ט, עמוד א'): "ד' יין מסטרא דליואי אתי כו, וסטרא דכהנא – מייז צילין⁸⁰ נהירין".

⁷⁵ (ראה זהר חלק ג כזו, א).

⁷⁶ ("צא סוד". ערובין סה, סוף עמוד א. סנהדרין לח, א).

(ועיין עוד מענין "ועבד הלוי הוא" – בדבור המתחיל "אז ישיר משה ובני ישראל" (תורה אור סב, ג). ומענין "הוא" – בדבור המתחיל "לך לך" גבי "הוא עשנו" (תורה אור יא, ב)).

⁷⁷ (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ה' לי בעוזי" (לקמן פח, ב)).

ועיין מה שנתבאר ריש פרשת שלח, בדבור המתחיל "ענין המרגלים" בפירוש "זבת חלב ודבש" (שמות ג, ח), שהוא מחמת תוספת האור והגילוי לא יוכלו הכלים להעלים כו' (לעיל שלח לו, ד).

⁷⁸ (ברכת "יוצר").

⁷⁹ (משנה סוכה ד, ט: "ניסוך המים בציוד... שני ספלים של כסף היו שם... מערבי של מים, מזרחי של יין").

⁸⁰ (בדפוסיו הוזהר: צילין. וכן הוא להלן בדף פ, ד).

Daf 80

ושאבתם מים בששון [ב]⁶⁸

"ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" (בישעה י"ב, ג):

הנה בכל השנה היה ניסוך היין על גבי מזבח, והוא מפורש בתורה שבכתב בהדיא בכמה מקומות. ובחג הסוכות היה עוד גם ניסוך המים על גבי המזבח כל שבעת ימי החג, והוא "הלכה למשה מסיני" (סוכה ל"ד, א'. זבחים ק"י, עמוד ב⁶⁹). שאינו מפורש בהדיא בתורה שבכתב, רק "דרבנן סמכיה אקראי". ושאבת המים היה בשמחה גדולה, על שם "ושאבתם מים בששון כו", כמבואר במסכת סוכה סוף פרק ד' וריש פרק ה'.

ויש להבין הטעם למה אינו מפורש בתורה שבכתב כו⁷⁰:

והנה בתחלה צריך להבין ענין ניסוך היין:

כי הנה ביין כתיב (שופטים ט', יג): "החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים". בהיות ידוע דבינה – "אם הבנים" – היא השמחה, כמו שכתוב (תהלים קיג, ט): "אם הבנים שמחה". כי השמחה היא גילוי ההעלם, לכן נמשך דוקא מבחינת בינה, שהוא כשמבין ומשיג תעלומות חכמה⁷¹, שנמשך בגילוי בהבנה והשגה ממש, שמשגי אותו בטוב – אז יהיה השמחה. מה שאין כן כשעדיין אינו משיג הדבר בהשגה היטב, רק הוא עדיין נעלם בכח חכמתו ואינו בגילוי אצלו ממש – לא יקבל עונג ושמחה כלל.

אך הנה בינה נקרא גן-עדן, עלמא דאתכסא⁷². וזה היה עבודת הלויים דכתיב (קרח יח, כג): "ועבד הלוי הוא" – שממשיכים בחינת "הוא", דהיינו עלמא דאתכסא⁷³, "הוא" – דא עתיקא⁷⁴ המלוכש בבינה – מהעלם אל הגילוי. והיינו על ידי השיר שהיו אומרים על היין, שהוא

⁶⁸ (נאמר ליל מוצאי שבת סוכות, יז תשרי תקס"ה. נוסח המאמר שלפנינו הוא על פי הנחת המהרי"ל. הנהגות נוספות מאדמו"ר הצמח צדק – אור התורה סוכות (דברים כרך ה) עמוד ב'קמו ואילך).

נוסח ב – הנחת אדמו"ר האמצעי – סידור עם דא"ח רסח, א [שצא, א]. נוסח ג – מאמרי אדמו"ר הזקן נביאים עמוד עט ואילך.

מיוסדים על המאמר שלפנינו: דבור המתחיל "ושאבתם" – ספר המאמרים תרל"ג חלק ב עמוד תקלט ואילך. תר"ם חלק ב עמוד תקפד ואילך; תתקמ ואילך. תרמ"ד עמוד רסו ואילך. תרנ"ד עמוד יט ואילך. תרע"ח עמוד לח ואילך. תרנ"ץ עמוד נה ואילך).

⁶⁹ (וכן הוא בסוכה מדר, א. תענית ג, א. מועד קטן ג, ב).

⁷⁰ (ועיין מזה בזהר: בסוף חלק א' בהשמטות, דף י"א, עמוד ב'. ודף י"ב, עמוד א' ועמוד ב').

⁷¹ (תעלמות חכמה איוב יא, ו).

⁷² וכמו שכתוב בזהר: חלק א', ויצא (קנ"ג, ב'. קנ"ד. ובשאר דוכתי).

⁷³ (זהר חלק א' ויצא קנ"ד, א).

⁷⁴ (ראה זהר חלק ג קרח, קעה, ב. וראה תורה אור לך לך יא, סוף עמוד ב ואילך. ובכמה מקומות).

אותיות המחשבה. ואף על גב ד"אורייתא מחכמה נפקת⁹⁰; לגבי המאציל היא בחינת חכמה, אבל לגבי הנבראים היא בחינת בינה⁹¹.

ותורה שבעל-פה היא בחינת חכמה, ושם אין האותיות עיקר כל כך, אלא השכל, וההשכלה היא העיקרית המתגלית בתוך האותיות. ולכן אין מדקדקין באותיותיה כל כך, כי בתורה שבעל-פה העיקר היא החכמה וההשכלה. וכמו שאמרו בגמרא: "מאי טעמא דרבי מאיר⁹² כ"ו", שהוא בחינת טעמים, והוא בחינת חכמה בנודע⁹³.

ובזה יובן ענין הנ"ל - שניסוף היין כתיב בתורה, וניסוף המים לא נכתב בתורה, רק "הלכה למשה מסיני", והיינו:

כי יין הוא בחינת בינה - תורה שבכתב. וזהו פירוש "ינה של תורה" וכדלקמן, ולכן יכולה להכתב בתורה שבכתב; מה שאין כן ניסוף המים, שהוא בחינת חכמה, אינה יכולה להיות כתוב בתורה שבכתב, שתתפשט בבחינת כתב אותיות. והוא בחינת מוחין דאבא ומוחין דאימא⁹⁴.

⁹⁰ (זהר חלק ב קכא, א. וראה שם פה, א. חלק ג פא, א.)

⁹¹ [לכן חמשים יום מיציאת מצרים עד מתן-תורה - כנגד "חמשים שערי בינה" (ראש השנה כא, ב), וביום החמשים - שער הנ' - ניתנה תורה. ועיין בזהר תצוה דף קפ"ג, עמוד א']

⁹² (ואף שלמטה הרי תורה שבכתב הוא בחינת ז"א, ותורה שבעל-פה היא בחינת מלכות (ראה תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו"), הרי אדרבה, באמת "בחכמה יסד ארץ" (משלי ג, יט) - שהיא מלכות (מאורי אור אות א, סעיף ככו) - תורה שבעל-פה, ו"כונן שמים" (שם) - ז"א - תורה שבכתב - הוא "בתבונה" (שם). ועיין מה שנתבאר על פסוק "השמים כסאי והארץ הדום וגלי כו").

⁹³ (ולפי מה שכתב ב"עץ חיים" שעו כ"ו, סוף פרק א' (בדפוס שקלאו תק"ס. לפנינו - שער סדר אבי"ע סוף פרק ב), מובן שכערך האצילות למעלה מהבריאה, כך ערך החכמה למעלה מהבינה - באצילות עצמו. והיינו, שבינה היא בריאה שבאצילות, מה שאין כן חכמה.

ובפרטות: בחינת חכמה, שנקרא "מים חיים", היא בחינת אצילות שבאצילות. והיינו שבחינת בינה נקרא "מי" - דקנימא לשאלה" (מאורי אור אות מ, סוף סעיף ח), שעם היותו בחינת העלם, הוא העלם של הגילוי. וכענין דכתיב (ישעיה מה, ז): "יוצר אור, ובורא חושך" - יצירה הוא גילוי, ובריאה - העלם. והיינו העלם השייך להגילוי - מחשבה ודבור. מה שאין כן בחינת חכמה, שהוא אצילות, הנה לגבי אצילות שוה בריאה ויצירה, ו"כחשכה כאורה" (תהלים קלט, יב), כמו שנתבאר במקום אחר.

והיינו לפי שבחינת אצילות הוא למעלה מסדר ההשתלשלות דבי"ע, ולכן העלם והגילוי שבסדר השתלשלות, שהוא בחינת בריאה ויצירה - שניהם שוין ממש לגבי אצילות.

והנה, על ידי ניסוף המים בחג ממשיכים גילוי העלם שלמעלה מסדר ההשתלשלות, דהיינו בחינת חכמה, שהוא אצילות, בחינת מוחין דאבא. לכן הוא גבוה מאד נעלה מניסוף היין - מוחין דאימא, שהוא גילוי העלם שבסדר ההשתלשלות.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שיר השירים" בפירוש "כי טובים דודין מיין" (שיר השירים, ב).

כי טבע המים, שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך, והוא בחינת פהן - שהשפעה יורדת לכהן גדול, ומשם לכל הכהנים. כמאמר רז"ל⁸¹: "כהן גדול נוטל חלק בראש" - מדת "ראש" הוא משפיע;

ויין הוא בחינת לויים - שהוא ההעלאה ממקום נמוך למקום גבוה מאד. והוא גם כן "לארמא קלא"⁸² - ברעש ושיר, שהוא בחינת התגלות, כמאמר רז"ל⁸³: "כל בעלי השיר יוצאים בשיר". מה שאין כן מים הוא בחשאי, כמו בחינת כהנים, ד"עובדוי בחשאי אינון כו"⁸⁴.

וכמו שבחינת כהנים גבוה מבחינת לויים, כמו שכתוב (קרח יח, ב): "וילוו עליך וישרתוך" - כך ניסוף המים גבוה מאד נעלה מניסוף היין⁸⁵:

ב. והנה נודע ענין תורה שבכתב ותורה שבעל-פה:

שתורה שבכתב הוא רק בחינת אותיות וצירופיהן, וכמאמר רז"ל⁸⁶: "כל התורה שמוותיו של הקדוש ברוך הוא". ולכן כל אותיותיה מנויות⁸⁷, לכל יעדיף ויחסיר; וכל אות צריך להיות בדמותו ותבניתו; והנגיעה פוסלת⁸⁸.

והנה האותיות הן בבחינת בינה⁸⁹. וכנראה בחוש, שכשכא השכל לכלל הבנה והשגה מתגלים בו בחינת אותיות במחשבה, אבל בבחינת חכמה, שהוא למעלה משכל המושג, אין בו בחינת אותיות עדיין.

וזהו ענין אותיות התורה: שהתורה שבכתב היא בבחינת בינה, ובינה נקרא "ספר-תורה" כמו שכתוב בזהר (ויקהל, דף ר"ש). והיינו בחינת

⁸¹ (ויקרא יד, א. ראה גררם סב, סוף עמוד א. וראה זהר חלק א קמו, סוף עמוד א.)

⁸² (זהר חלק ג שם.)

⁸³ (שבת נא, ב במשנה.)

⁸⁴ (זהר שם.)

⁸⁵ (ובפרט שהיה "מים חיים", שנודע מדרגתם הגבה מאד נעלה - בבחינת חכמה. כמו שנתבאר במקום אחר גבי "מים חיים" דקידוש מי חטאת כו.)

גם כמו שנתבאר בדירוש "והגדת לבנך" בענין ההפרש שבין יום-טוב לשבת, זהו גם כן מוחין דאימא ומוחין דאבא.

ובמקום אחר נתבאר שזהו גם כן ההפרש בין ברכה לקדושה.

גם לכן בכהנים נאמר "וקדשתו" (אמור כא, ח), ובלויים כתיב "לטהרם" (בהעלותך ח, ז, כא), כמו שנתבאר במקום אחר: בדבור המתחיל "שבת שבתון", ועל פסוק "ושמתי כדכדו".

⁸⁶ (ראה זהר חלק ב קכד, א. חלק ג יט, א. פט, ב. קנט, א. רסה, ב. וראה לעיל פנחס עו, ב ושם נסמן.)

⁸⁷ (ראה קדושים ל א.)

⁸⁸ (שלחן ערוך יורה דעה סימן רעד, סעיפים ד-ה.)

⁸⁹ וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "ופתחת עלי פתחי חותם". ועיין בהרמ"ז ריש פרשת ויקרא.

ולזה היו אנשי¹⁰² מעשה מרננים ומרקדים בעת ניסוך המים¹⁰³ :

ג. ובכרי להבין ענין "ממעני הישועה", צריך להבין תחלה פסוק (תהלים קטו, יג): **"כוס ישועות אשא"**:

שזה אמר דוד המלך עליו-השלום על מדתו, שהוא בחינת מלכות-דאצילות¹⁰⁴, שנקרא "כוס ישועות". וכמו שכתוב בזהר (ויחי דף ר"ג, עמוד א'): "דקא בהאי כוס אתנגידו ברקאן מאינון ישועות דלעילא, והוא נטל לון וקניש לון לגביה כו"¹⁰⁵.

כמו הדבור, על דרך משל, הוא הפלי שבו נמשכים ומתלבשים כחות הנפש, שכל ומדות כו, כך המלכות היא הפלי שבו נמשך השפע מכל העשר ספירות כו.

וזהו שאמר הלל בשמחת בית השואבה¹⁰⁶: "אם אני כאן – הכל כאן", וכדפירש בזהר (בהשמטות דשייך לחלק ראשון, דף י"ב, עמוד א'¹⁰⁷): "אי שכינתא דאקרי אני שריא כאן – הכל כאן כו". ועיין שם.

ו"ישועות" פירש בזהר (תרומה, דף קס"ט א'): "מאן ישועות? דא ימינא, דכתיב¹⁰⁸: "ותושע לו ימינו" כו". ובפרשת בראשית (דף א'), פירש, שהם "חמש עלין תקיפין דסחרין לשושנה"¹⁰⁹, שהם ה' גבורות.

והענין: שהם ה' גבורות ממותקות מה' חסדים כו¹¹⁰. וענין הישועה הוא, כי מלכות-דאצילות יורדת להחיות בי"ע, כמו שכתוב (משלי ה, ה): "רגליה יורדות מות", על פן צריכה לבחינת "ישועות" להושיעה שלא יהיה יניקת החיצונים, ועל זה אמר דוד "כוס ישועות אשא", שיוגבה בחינת הכוס להעלותה באצילות אשר שם "לא יגורף רע"¹¹¹ (תהלים ה,

בבחינה אחת לכד כו, עיין שם.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וידעת היום" גבי "שלוש שלום – לרחוק ולקרוב" (ישעיה נו, יט).

¹⁰² (סוכה נא, א).

¹⁰³ (גם לכן היו מנסכים המים בשעת ניסוך היין, כמו שכתב בהרמב"ם סוף פ"ג הלכות תמידין ומוספין).

וזהו גם כן ענין הנזכר בזהר (פרשת בלק, דף קפ"ט, סוף עמוד א') על פסוק (תולדות כו, כה) "ויבא לו יין" – "דארמי מנא בההוא יין".

¹⁰⁴ (מאורי אור אות ד, סעיף ט).

¹⁰⁵ (תרגום: שהרי בכוס זו שופעות הברכות מאותן ישועות שלמעלה, והוא נוטל אותם וכוונם אותם אליו).

¹⁰⁶ (סוכה נג, א).

¹⁰⁷ (נדרס בחלק א רסא, ב).

¹⁰⁸ (על פי תהלים צח, א: "הושיעה לו ימינו". איוב מ, יד: "תושע לך ימינך". ישעיה נט, טז: "ותושע לו זרעו").

¹⁰⁹ (חמש עלים חזקים שמקיפים את השושנה).

¹¹⁰ כמבואר ב"זהר הרקיע" ריש פרשת בראשית שם.

¹¹¹ (ועיין בהרמ"ז ריש פרשת בראשית, דפירש ששנשיאת הכוס הוא להמשיך לבחינת מלכות מה' גבורות דעתיק-יומין כו).

ובזה יוכן מאמר רז"ל⁹⁴ על פסוק "פי טובים דודיק מיין" – "ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה". וצריך להבין מהו "סופרים" ומהו "יינה של תורה".

והענין:

דהנה מבואר בספר יצירה⁹⁵: "בשלושה דברים ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו: בסופר, וספר, וסיפור".

סופר הוא בחינת חכמה, המשפיע לספר שהיא בינה, בחינת מחשבה. וסיפור הוא בחינת דיבור, המקבל מספר – שהוא בינה, שהרי בלתי מחשבה אי אפשר לדבר.

(וזהו שבשלושה דברים אלו ברא הקדוש ברוך-הוא עולמו: כי התהוות העולמות הוא מבחינת "דבר ה"⁹⁶, שהיא בחינת ספור, והדבור מקבל ממחשבה שנקרא ספר, שהוא נמשך מבחינת חכמה – "איה סופר" (ישעיה לג, יח). וזהו "בראשית ברא" – והיינו על ידי שמחכמה⁹⁷ נמשך לבחינת מחשבה, וממחשבה לדבור).

וזהו "ערבים עלי דברי סופרים" – בחינת סופר, שהוא חכמה, ושם הוא שרש תורה שבעל-פה, וניסוך המים – "יותר מיינה של תורה", והיא בחינת תורה-שבכתב, שנקרא ספר, והוא בחינת בינה, וניסוך היין: שבחינת חכמה – שהוא בחינת סופר, הוא גבוה מאד נעלה מבחינת בינה – שהוא בחינת ספר⁹⁸.

אך עם היות שהחכמה היא למעלה מבחינת בינה, אף על פי כן חכמה ובינה הם "תרין ריעין דלא מתפרשין"⁹⁹. ואם כן צריך לחברם תמיד למטה, ובאתערותא-דלתתא – אתערותא-דלעילא¹⁰⁰.

וזהו "ושאבתם מים בששון": "מים" הוא בחינת חכמה, תשאבו "בששון" – שהוא בחינת בינה, ובזה יתחברו בחינת חכמה ובינה להיות "תרין ריעין דלא מתפרשין"¹⁰¹.

והוא על דרך קריעת ים-סוף: כי ים ויבשה הם העלם ויגלוי של סדר ההשתלשלות – עלמא-דאתכסא ועלמא-דאתגליא. אך על ידי "רוח קדים" (בא י, ג), "קדמונו של עולם", שלמעלה מסדר השתלשלות העולמות, אזי "הפך ים ליבשה" (תהלים סו, ו), כי שם שניהם שוין ו"כחשכה כאורה" כנ"ל).

⁹⁴ (שיר השירים רבה א על פסוק "פי טובים דודיק" (ב). וראה עבודה זרה לה, א).

⁹⁵ (פרק א משנה א. וראה זהר חלק ב קלו, ב. ועוד).

⁹⁶ (ראה תהלים לג, ו).

⁹⁷ (תרגום יונתן בראשית א, א: בראשית – בחוכמתא).

⁹⁸ (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "איה סופר" (תורה אור נג, ג), ועל פסוק "שחורה אני כו" מענין סופר ודברי סופרים כו" (לקמן שיר השירים ז, א. וראה שם מו, ג)).

⁹⁹ (ראה זהר חלק ב נו, א. חלק ג ד, א).

¹⁰⁰ (ראה זהר חלק א רלט, ב).

¹⁰¹ (ועיין מה שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "דאה אנכי נותן כו", מענין זה, איך שגם בעבודת ה' למטה באדם צריך להיות ב' הבחינות דחכמה ובינה יחד תמיד, בחינת "נקודה בהיכליה", ואי אפשר להיות קיום

(ה).

(ועוד יש לומר בענין "ושאבתם מים בששון", שהיה שמחה גדולה בשאיבת המים, והוא מוכן ממה שנתבאר במקום אחר על פסוק "ביום השמיני עצרת": שבהינתן חכמה מאירה בבחינת ריחוק, כמו שכתוב (קהלת ז, כג) "אמרתיו אחכמה והיא רחוקה ממני". וזהו ¹¹⁶ גם כן ענין "ותתצב אחרותו מרחוק" (שמות ב, ד), וכתוב (משלי ז, ד): "אמור לחכמה אחרותי את"¹¹⁶.

אבל מבחינת בינה נמשך בבחינת קירוב. וזהו "כאיש אשר אמו הנחמנו כו" (ישעיה טו, יג). ולכן "אם הבנים" דייקא, "שמחה" - שהשמחה היא בחינת גילוי, אשר זה נמשך מבחינת בינה דייקא. וזהו ענין "זיו המשמח כו".

אך בחג הסוכות יש כח לנשמות ישראל להמשיך בחינת חכמה, שיהיה החכמה מאיר גם כן בבחינת קירוב וגילוי כמו הבינה ממש. ועל זה נאמר: "בן חכם ישמח אב" (משלי א, א), "בן חכם דוקא"¹¹⁷.

וזהו ענין ה"שמחה דבית השואבה", שבהינתן "מים חיים", חכמה עילאה נמשך בבחינת גילוי וקירוב על דרך "אם הבנים שמחה", שהשמחה היא הגילוי. והיינו שאז נמשכים ומתגלים מוחין דאבא כל כך כמו הגילוי דמוחין דאימא כו.

והכח הזה הוא על ידי התשובה ביום הכפורים - "לפני ה' תטהרו וכו" (אחרי טו, ל), עיין שם. והיינו, שעל ידי התשובה מעורר בחינת הכתר שלמעלה מהחכמה, ואז על ידי התגלות הכתר בחכמה נמשך שיהיה החכמה בבחינת גילוי¹¹⁸.

והוא על דרך משל, החכם כשנפול לו שכלים חדשים הרבה מאד, מוכרח לגלות מעט מחכמתו כי לא יכול לסבול מרובי האור¹¹⁹.

גם, כמו שענין התשובה הוא בחינת "לרחוק שנעשה קרוב"¹²⁰, כך על ידי זה נמשך למעלה, מה שהוא בחינת "אחכמה והיא רחוקה ממני" יהיה מאיר בבחינת קירוב ממש¹²¹.

ועוד יש לומר:

דמבואר בדבור המתחיל "והגדת לבנך", שביום טוב נזכר שמחה לפי שהוא מוחין דאימא, בחינת השגה. אבל בשבת - מוחין דאבא, שהוא מה שלמעלה מההשגה, לא שייך שמחה כי אם ביטול. ועל דרך זה בחינת "מים

¹¹⁶ ועיין ב"מקדש מלך" פרישת תולדות (קמב, א) בפירוש "מרחוק ה' נראה לי" (ירמיה לא, ב).

¹¹⁷ ועיין מזה בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת".

¹¹⁸ ועיין מה שנתבאר על פסוק "איתי מורי".

¹¹⁹ וכענין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק (ישעיה נח, ח) "אז יבקע כשחר אורף כו" (סידור עם ד"ח רנ, ד ואל"ך).

ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק (תהלים ל, ב) "ארומקף ה' כי דליתני כו" - שם נתבאר ענין זה. ועיין מה שנתבאר בפרישת שמות, סוף דבור המתחיל "מי שם פה לאדם".

וזהו ענין "וחסידיה יוננו" (תהלים קלב, ט) שבזהר ריש פרישת ויצא (דף קמ"ח, עמוד ב').

¹²⁰ (ברכות לה, ב).

¹²¹ ועיין מה שנתבאר בבאור על פסוק "ואתחנן כו".

וזהו ענין "מעייני הישועה", שהוא המעין שממנו נמשך הישועות לכוס של ברכה נו', על דרך מה שנתבאר במקום אחר בענין פירוש "נברך" דברכת הזימון, שהוא כמו שכתוב ברעיא מהימנא פרשת בא (דף מ"ב ב') בענין מקור, ומעין, וחיפירה. והיא בחינת "בריכה" שנמשך לשם המעין הנובע מהמקור, עיין שם. וזהו "נברך": להמשיך בחינת בריכה זו, להמשיך ממנה ל"כוס של ברכה" שמקבל מבחינת "בריכה" הנ"ל. וזהו ענין "מעייני הישועה"¹¹².

והנה, על פי המבואר למעלה בענין ניסוך המים, שלא ניתן לכתוב בתורה שבכתב מפני שהוא מבחינת סופר שלמעלה מבחינת ספר כנ"ל, הנה על דרך זה יובן עוד ענין הקפות שבשמיני עצרת, שלא נכתבו אפילו בתורה שבעל-פה, ואינו אלא מנהג¹¹³. כי הנה המה מקיפים דאבא, ולכן לא ניתנו לכתוב אפילו בתורה שבעל-פה - שהיא בחינת אור פנימי דחכמה כו.

וקרוב לזה נתבאר במקום אחר בענין "תפלת ערבית רשות"¹¹⁴, שהוא מפני שהמשכה זו היא ממקום עליון מאד עד שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כל כך, לכן הוא רשות, שאינו חובה ממש - מטעם הנ"ל¹¹⁵.

¹¹² (והיינו בחינת יסודות דאבא ואימא. וכמו שכתוב בזהר (סוף פרישת בלק, דף ר"ב, סוף עמוד ב'): "מעייני הישועה אלן אבא ואימא כו, וכולא ממבועי נביעין עמיקין כו".

ועיין מה שנתבאר בבאור על פסוק "ששים המה מלכות" (שיר השירים ו, ח) בענין מה שכתוב לעתיד לבא (ויאל ד, יח): "ומעין מבית ה' יצא והשקה כו", כי עכשיו שהמשכה מבחינת "ונהר יוצא מעין" (בראשית ב, ו), שהוא בחינת בינה, אזי בהשתלשלות למטה נאמר (שם): "ומשם יפרד", שנעשה בחינת יש ודבר נפרד. אבל כשהיה גילוי בחינת מעין, שהוא בחינת "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח, יב), אזי "והשקה" גם אפילו בחינת "נחל השטים כו", שגם למטה יהיה גילוי הביטול כו.

ומזה גם כן יובן בתוספת ביאור ענין מעלת ניסוך המים, שהוא מבחינת מעין, בחינת חכמה - שגבוה מאד נעלה מניסוך היין שמבחינת בינה, בחינת "ונהר יוצא כו". (ועיין בזהר חלק ג, דף ל"ט, עמוד א' הנל).

ויש לומר גם כן, ד"מבועי נביעין עמיקין" היינו ב' מזלות "נוצר", "ונקה", שמהם מקבלים אבא ואימא. ולפירוש הרמ"ו ב"כוס ישועות אשא", שהישועות נמשכים מיסוד דעתיק יומין המלוכש בארץ אנפין, אם כן "מעייני הישועה" הם עתיקי יומין וארץ אנפין כו.

עוד פירוש שם בזהר בלק, ד"מעייני הישועה" הם נצח והוד. וב"פרדס" עמד על זה: מה שייך לנצח והוד שיהיה נקרא "מעייני הישועה"? אך על פי מה שנתבאר במקום אחר בענין "והנצח זו ירושלים" יובן זה כו).

¹¹³ (רמ"א בשלחן ערוך אורח חיים סימן תרטט).

¹¹⁴ (ראה באורי הזהר: לארמור האמצעי יג, סוף עמוד ד; להצמח צדק כרך א עמוד פה. וראה לקמן שיר השירים כד, ב).

¹¹⁵ עיין בזהר חלק א, דף קל"ג, עמוד א'.

האדם, לפי שאין בגשמיות דוגמתה וכערכה כלל, כי אם לה' לבדו, והיא אהבת הנפש האלקית לבדה, וכמו שכתוב (ישעיה כו, ט): "נפשי אויתיך". והאהבה הזאת היא מתלהבת ומתלהטת בנפשות הצדיקים, כי "היכל ה' המה" (ירמיה ז, ד) ו"כלי בית ה'" (ירמיה כו, טו).

"ובכל מאדך" היא בחינת אהבה העולה ^{פא} על כולנה, שהיא בחינת אהבה רבה במאד, שאינה נתפסת אפילו בנשמות הצדיקים, וגבהו דרכיה במאד מאד, למעלה מעלה מבחינת הנבראים, שהוא לדבקה בו יתברך, בו ממש באין סוף ברוך-הוא.

והנה כתיב (תהלים קמה, א): "גדול ה' ומהולל מאד, ולגדולתו אין חקר", וכך האהבה הנמשכת מזה היא בבחינת "מאד" - בלי שיעור וגבול, ואין הנפש יכולה להשיגה, להיות שהנפש היא בחינת נברא, בבחינת כלי וגבול. אך הזוכה לאהבה רבה הזאת הם בעלי-תשובה, על דרך מאמר רז"ל¹²⁹: "במקום שבעלי-תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד".

והענין - כמו שכתוב (קהלת ב, א): "ביתרון האור מן החשך".

פירוש: שיש יתרון ומעלה לאור כשבא מן החושך ודוקא. דהיינו, כשישים האדם אל לבו כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו אשר לא לה' המה, בכל ימי חייו הבלו, שהם חשך ממש והסתר פניו יתברך, ואף על פי כן בכך היה חפץ ומתאוה וכו'; מכל-שכן וקל-וחמר שיש יתרון מעלה לאור ה'. אשר לזאת תתרבה ותתגדל האהבה במאד, ביתר שאת ומעלה לאין קץ, להוציא נפשו ממאסרה, להשתפך אל חיק אביה¹³⁰ - אין-סוף ברוך-הוא ממש, ולדבקה בו ממש¹³¹.

וזהו ענין 'ודונות נעשו כזכיות'¹³² על ידי תשובה, כי יעלה ויבא ויגיע לבחינת אהבה רבה הנ"ל. ולכן "אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד", להיותם בחינת "גמורים" - מלשון כלי שנגמר מלאכתו¹³³, ועדיין הם בבחינת כלי. ולזה הזהירו רז"ל¹³⁴ במאד: "הוי שפל רוח בפני כל אדם"¹³⁵, כדי להיות נשבר ונכנע, ורוחו נמוכה, בכדי שיאיר עליו אור האהבה "ביתרון האור" הנ"ל.

וזהו שאמרו רז"ל¹³⁶: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים

צלילין" דחכמה-עילאה לא שייך שמחה.

אך על ידי "שבת שבתון" יום הכפורים, שהוא בחינה שלמעלה מהשבת ומחכמה-עילאה, לכן נמשך בסוכות שיהיה חכמה מאיר בקירוב בבחינת השגה. ולכן היה שמחה בניסוף המים, והוא שמחה שבבחינת ביטול¹²². ולכן זהו "מעייני הישועה" - שלא יהיה יניקת החיצונים, כי החכמה דוחה אותם, וכן השמחה שבבחינת ביטול כו'). :

— * —

<ד, ג>

להבין מה שכתוב "ביום השמיני עצרת תהיה

לקב"123

להבין מה שכתוב (פנחס כט, לה): "ביום השמיני עצרת תהיה לכם", ובשביעי של פסח כתיב (ראה טו, ח): "עצרת להו' אלהיך".

הנה כתיב (אתחנן ו, ה): "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". ופירוש "בכל לבבך" אמרו רז"ל¹²⁴: "בשני יצריך - ביצר טוב וביצר-הרע". דהיינו, שכל כח ועוצם הלהב, רשפי אש בויערה מכל מיני יצר הרע שבעולם-הזה, יתהפך הלהב כולו לאהבת ה'.

וכמו שיהיה לעתיד, דכתיב (צפניה ג, ט): "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחר". דהיינו, שאפילו כל העמים שהן עובדי גילולים - התאוות גשמיים - יהפוך להם "שפה ברורה לקרוא כולם כו'", והוא ענין "אתהפכא חשוכא לנהורא"¹²⁵.

ו"לעבדו שכם אחר" - פירוש: "שכם" - בחינת אחוריים, "בתר כתפין"¹²⁶, והיינו כענין מה שכתוב (מלכים-א יח, לו): "ואתה הסבות את לבם אחורנית" - יתהפך להיות בבחינת "אחר"¹²⁷.

וזהו פירוש "ואהבת" - שהוא לשון ציווי וגם לשון עתיד, לומר: שלעתיד סופך לאהוב את ה' "בכל לבבך", כי לא ידח ממנו נדח¹²⁸.

"ובכל נפשך" הוא בחינת אהבה גדולה מזו, שאינה נתפסת בלב

¹²² על דרך מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "בשלח פרעה" גבי "ולא נחם כו'" בענין "ארץ כנען".

¹²³ (נאמר בשמיני עצרת תקנ"ח. חלק מהתחלת הדרוש עם הוספות - אור התורה ויקרא כרך ב עמוד תננ).

¹²⁴ (ברכות פרק ט, משנה ה).

¹²⁵ (ראה זהר חלק א בהקדמה ד, א).

¹²⁶ (ראה תנאי פרק כב. נתבאר בקונטרס ומעין מאמר ב פרק ב ואילך).

¹²⁷ [וזהו גם כן ענין 'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך' (ויחי מה, כב), שביור דיוסף להיות מבחינת "שכם" - בחינת "אחד", הוא בבחינת שלמעלה יותר מבירור דהשבתים. וכמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "והנה אנתנו מאלמים אלומים". ועיין לקמן בענין "בכל מאדך"].

¹²⁸ (על פי שמואל-ב יד, יד: "לבלתי ידח ממנו נדח").

¹²⁹ (ברכות לד, ב).

¹³⁰ (על פי איכה ב, יב: "בהשתפך נפשם אל חיק אמתם").

¹³¹ (ועיין מה שנתבאר מזה דבור המתחיל "שמאלו תחת לראשי" בפרשת כי תשא (ראה תורה אור פה, ג ואילך. וראה שם פו, ב)).

¹³² (יומא פו, ב).

¹³³ (ראה כלים סוף פרק ד ואילך. וראה אור התורה פסח (ויקרא כרך ב) עמוד תנה. דבור המתחיל "הניף ידו" תשכ"ו סעיף ד).

¹³⁴ (אבות ד, י).

¹³⁵ (בבב נג אדם: וכן הוא בתורה אור דבור המתחיל "ויהי מקץ" הראשון לא, א. אבל בתנאי פרק ל: האדם - ראה "מראי מקומות, הגהות והערות קצרות" שם).

¹³⁶ (אבות ד, יז).